



Jigu Joo

Jørgen Jensen

30. juli 1936 – 2. marts 2008

Af Lotte Hedeager

I 1972 blev Jørgen Jensen ansat ved Nationalmuseet i København. 'Unge Jensen', som han oftest blev kaldt, var da 36 år. For en institution som Nationalmuseet, med seklernes tyngde i ryggen, var dette ingen alder. Ikke blot var Jørgen, sammenlignet med de øvrige inspektører ved Første afdeling, Danmarks Oldtid, vitterligt ung i 1972, han forblev på sin egen måde 'unge Jensen' livet ud. Jørgen var tidløs, netop fordi han formåede at opfange og reflektere sin egen tid – hele tiden. Han blev i 60'erne uddannet inden for Københavnerskolens traditionelle empirisk-arkæologiske kulturtradition defineret af professor C.J. Becker, fangede i begyndelsen af 70'erne det nye socialantropologiske teoriperspektiv med rødder i amerikansk arkæologi for siden at forene dette med den nationalromantiske historicitet, som voksede frem i 90'erne. Sammen med rigsantikvar Olaf Olsen gav han Nationalmuseet et tydeligt ansigt i offentligheden – og hans sidste store bedrift, firebindsværket om Danmarks oldtid, der udkom mellem 2001 og 2004, medførte ikon-status. I ydmyg taknemmelighed og med selvbevidst beskedenhed modtog Jørgen de mange priser og udmærkelser, som regnede over ham især de senere år.

I 1989 indvalgte Jørgen som medlem af dette Selskab.

Jørgen Jensen blev født i Århus 30. juli 1936. Han blev nysproglig student fra Århus Katedralskole 1956 og blev året efter immatrikuleret som teologistuderende ved Københavns Universitet, men skiftede i 1958, nærmest ved en tilfældighed, til forhistorisk arkæologi. Faget udgjorde et bittelille universitetsinstitut, der lå øverst under taget i nordfløjen af Prinsens Palæ, altså Nationalmuseet. I 1963 fulgte Københavns Universitets guldmedalje for afhandlingen »Bronzealderens periode VI«, magistereksamen i forhistorisk arkæologi 1965, derefter blev han kandidatstipendiat og siden amanuensis ved Forhistorisk Arkæologisk Institut, KU 1965-72 og endelig inspektør ved Nationalmuseets Danske Afdeling, Danmarks Oldtid, 1972-2004. Jørgen erhvervede i 1999 doktorgraden ved Århus Universitet med en samleafhandling: *Bronzealderens slutning – et nordeuropæisk perspektiv*, med hovedvægt på bogen *Fra Bronze- til Jernalder. En kronologisk undersøgelse*, der udkom 1997.

Som nævnt modtog Jørgen en lang række priser og hædersbevisninger: Ny Carlsberfondets Museumsmandslegat (for bogen *Nordens Guld*) i 1974, Erik Westerbyprisen i 1991, Søren Gyldendalprisen 1992, samme år Ny

Carlsberfondets Mindelegat for Brygger Jacobsen for bogen *Thomsens Museum, Historien om Nationalmuseet*, i 2002 Ejnar Hansens Forskningslegat, 2003 Svend Bergsøe Fondens Formidlingspris, 2004 Weekendavisens Litteraturpris, 2005 Gad Rausings pris uddelt af Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien i Stockholm, samme år Amalienborg-prisen, samt endelig i 2005 H.O. Lange-prisen. I 1989 blev Jørgen indvalgt i Academia Europaea og i 2004 fik han tildelt Dannebrogordenen.

Jørgens første videnskabelige arbejde, artiklen *Bernsteinfunde und Bernsteinhandel der jüngerer Bronzezeit Dänemarks*, et nøgternt empirisk studie af ravhandlen i den yngre stenalder, blev publiceret i 1965. Han var da 29 år, nyuddannet og ansat som kandidatstipendiat ved Københavns Universitet. I 2007, 42 år og 120 titler senere, udkommer hans sidste værk, den smukke bog: *Et arkæologisk Vikingetogt; J.J.A. Worsaaes rejse til England, Skotland og Irland 1846-47*. Mellem disse to poler ligger et mangefacetteret arkæologisk liv; ligesom Worsaae tog også Jørgen på togt til fjerne strande, hvor nye horisonter til stadighed åbnede sig for den rejsende. Studierejser og forskningsophold gik således til Frankrig, Spanien, Schweiz, Tyskland, Østrig, Rusland, Grækenland, Jugoslavien, USA, Canada og Kina ud over feltarbejde i Syrien, Tyskland, Frankrig og Danmark. Men den længste rejse, som Jørgen foretog, var formentlig den, der bragte ham fra Århus til København, fra barndommens trøstesløse boligblok i Ørumgade til »Guldbergs alkove« – det smukke kontor i Prinsens Palæ, hvor han gennem de sidste år skrev alle sine betydeligste bøger for Nationalmuseet.

Jørgens faglige bane tog sin begyndelse på universitetet i 60'erne med C.J.Becker ved roret. Her var den tyske kulturhistoriske, empirisk-diffusionistiske tradition i højsædet, og Jørgens videnskabelige arbejder var i de første år ingen undtagelse; temaerne omfattede primært bronzealderens kronologiske problemstillinger, fx artiklen om Ulbjerggraven (1965), jyske fladmarksgrave (1966), grebtungesværd fra den sene nordiske bronzealder (1966), affaldsgruber fra Grevinge (1966) og en del andet. Sproget var dansk eller tysk. To artikler fra disse år skiller sig dog ud.

Den ene, *Arkæologi og Kulturforskning*, 1966, var noget så usædvanligt som et metodisk arbejde, hvor arkæologien diskuteres som en kulturhistorisk disciplin, der metodisk ikke adskiller sig fra historieforskningen. I den anden artikel, *Voldtofte-fundet. Bopladsproblemer i yngre bronzealder*, 1967 sættes et arkæologisk bopladsmateriale ind i en mere vidtrækkende samfundskontekst. Her sniger ord som »produktivkræfternes udviklingstrin og karakter« sig ind i en ellers traditionel arkæologisk tekst. Nogen kulturhistorisk syntese blev der ikke tale om, men 'ungdomsoprørets' marxistiske begrebsapparat havde holdt sit indtog i dansk arkæologi. Med Marx blev arkæologien til en samfundsvidenskab.

Disse to artikler afspejler på næsten profetisk vis den bane, som Jørgens faglige forfatterskab med årene skulle komme til at tage, da arkæologien

som en samfundsvidenskab blev formidlet som kulturvidenskabelig, historisk syntese. I slutningen af 60'erne var vejen dertil dog endnu uklar. Studenteroprøret og de store forandringer, som fulgte i kølvandet, faldt sammen med Jørgens virke som lærer ved universitetet, og hans lydhørhed for det nye lod sig ikke fornægte. Som for mange i hans generation blev dette de formative år, med et videnskabeligt paradigmebrud på kollisionskurs med professorvældet og det konservative, elitære universitet.

Jørgen eksperimenterede med nye undervisningsformer, gruppearbejde med opgaveskrivning fx, der ikke faldt i god jord hos professoren. Forelæserningerne var syntesedrevne mere end genstandsfikserede, og Jørgen var den første, som viste lysbilleder af andet end oldsager – og han havde farvebilleder. Han var en eminent forelæser, en lydhør lærer og glimrende pædagog. Helt i tidens ånd udvikledes en bitter strid med professoren, og i begyndelsen af 1972 forlod Jørgen Jensen sin stilling som universitetslektor til fordel for stillingen som inspektør ved Nationalmuseet.

Jørgen rejste ikke bare *fra* noget, da han valgte at forlade universitetet, han rejste også *til* noget, som han havde lyst til, nemlig arbejdet med at nyopstille oldtidsudstillingen. På Nationalmuseet fik Jørgen frie hænder til at nyfortolke Danmarks oldtid med rod i socialantropologien og de revolutionerende naturvidenskabelige C14-dateringer, der havde bragt så stor uorden i forståelsen af de neolitiske kulturgrupper og været kimen til den faglige strid med professor Becker. Hermed blev grunden lagt for den 'store fortælling' om Danmarks oldtid, som Jørgen siden skulle folde ud i sit forfatterskab; her lærte han syntesens og formidlingens svære kunst.

Grundet svigtende økonomiske ressourcer trak udstillingsarbejdet imidlertid ud og blev i realiteten først afsluttet næsten 20 år senere. Parallelt med udstillingsarbejdet startede Jørgen i 1974 Skoletjenesten ved Nationalmuseet. Det skete i samarbejde med en gruppe unge lærere fra Forsøgsafdelingen ved Københavns Kommunale Skolevæsen, og hensigten var at formidle Nationalmuseets samlinger i et spændende pædagogisk forløb til københavnske skolebørn. Dette var et ikke ganske ukontroversielt projekt på den gamle kulturinstitution, men Skoletjenesten blev en udtalt succes og er i dag en selvfølgelig del af Nationalmuseets virke.

Op igennem 1970'erne publicerede Jørgen mest anmeldelser og småartikler, hvoraf flere omhandlede arbejdet med oldtidsudstillingen. Det eneste større videnskabelige arbejde udkom i 1974, nemlig artiklen *Arkæologi og Historie* i Årbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie, hvor tråden tages op fra den i 1964 publicerede magisterforelæsnings. Det er stadig relationen mellem de to beslægtede og dog så forskellige discipliner som arkæologien – med dens materielle kilder og tilhørende metodik – og historie – med dens skriftlige kilder og kildekritiske metode, som diskuteres. Artiklen slutter:

De senere års mere udviklede arkæologiske kildeanalyse og det forhold, at studiet af fortiden i vor tid også er blevet til en bredt orienteret social forskning synes at give håb om, at skellet mellem historikere og arkæologer i praksis efterhånden falder bort. Den ophævelse af faggrænserne, som man i disse år kan iagttage mellem en lang række samfundsorienterede videnskaber, vil i så fald have vist sig at være en frugtbar udfordring til den enkelte forsker og en sund udvikling for fagene som helhed.

Jørgen selv skulle blive den første til at tage udfordringen op.

I to næsten parallelle forløb skrev Jørgen i sidste halvdel af 70'erne sine første bøger. Den ene var *Sesams Danmarkshistorie*, hvor han havde ansvaret for bronzealderen. Målsætningen var at skrive en populær fremstilling af Danmarks oldtid, som forenede det faglige med det populariserende, dvs. en mellemting mellem det tørre fagstof og den fantasifulde formidling, kort sagt mellem Brøndsted og Glob. Jørgens vinkling af teksten er centreret om bronzealderssamfundet og mennesket som et socialt individ, og teksten er fint underbygget af illustrationerne.

Det andet forløb tog sin begyndelse med Forskningsrådsinitiativet Dansk Socialhistorie, hvor Jørgen skulle skrive første bind af i alt syv: *Oldtidens samfund indtil år 800*. Dette bind blev banebrydende. Under påvirkning af den amerikanske socialantropologi og i tiden for udviklingen af den såkaldte »New Archaeology« gennemførte Jørgen en akademisk bedrift af de mere bemærkelsesværdige. Med udgangspunkt i den amerikanske antropolog Elman R. Service's studie af traditionelle (dengang omtalt som primitive) samfund og hans model for samfundsudviklingen, der gik gennem stadierne *band – tribe – chiefdom – state*, blev den danske oldtid nu omfortolket. Service var en del af en ny-evolutionistisk retning, som voksede frem i slutningen af 70'erne, og som satte samfundsudviklingen ind i et dynamisk udviklingsforløb; hvert niveau førte til en stadig mere kompleks social organisation. Jørgen overførte denne sociale model på fortolkningen af Danmarks oldtid: Jægerstenalderen var første led (band-samfundet), der gennem bondestenalderens stammesamfund udvikledes til bronzealderens høvdingedømme og derfra videre til jernalderens før-statslige struktur. Med dette teoretiske værktøj og inspireret af den franske socialantropolog Maurice Godelier og historie-økonomen Karl Polanyi omfortolkede han den danske forhistorie med udgangspunkt i strukturerende sociale og økonomiske mønstre. *Dansk Socialhistorie* bind 1 er det første forsøg på en teorifunderet syntese over den danske fortid, hvor de forhistoriske samfund bliver anskuet som dynamiske systemer. Hver enkelt del kan nok isoleres og studeres adskilt fra andre, sådan som den traditionelle kulturhistoriske diffusionisme havde foreskrevet, men enkeltdelene må altid forstås som

indbyrdes afhængige dele i et dynamisk system. Jørgen selv sammenligner samfundet med den måde, hvorpå den levende organisme fungerer.

Kort efter bogens udgivelse finansierede Forskningsrådet et halvt års forskningsophold som *visiting scholar* på University of California, Berkeley til bearbejdning af Socialhistorien i engelsk udgave. *The Prehistory of Denmark* udkom på Methuin i London 1982, 2. udgave på Routledge i 1995, og det var længe den eneste lærebog på engelsk om dansk forhistorie.

Efter afslutningen af Socialhistorien gjorde Jørgen nu et fagligt dyb-dyk tilbage til temaet for sin allerførste videnskabelige artikel fra 1965: *Bernsteinfunde und Bernsteinhandel der jüngerer Bronzezeit Dänemarks*. I 1982 udkom den lille bog *Nordens Guld* på Gyldendal. Det var en rigt illustreret fortælling om oldtidens rav, mennesker og myter, som fagligt tog afsæt i arbejdet med Socialhistorien. Bogen er en lille perle; fagligt er den interessant, fordi de store danske forekomster af oldtidsrav tolkes ind i et bredt europæisk samfundsperspektiv, og rent forskningshistorisk er den interessant ved at forløse Jørgens talent for at skrive narrativt. Hermed forener han for første gang den teoretiske bevidsthed med den historiefortællende stil. Og hermed havde han fundet den stil, som gennem det videre forfatterskab udvikledes og forfinedes med sproget som både redskab og medium:

Kommer man en tidlig efterårsdag efter et par dage med kraftig, frisk vind igennem klitterne ud til den jyske vestkyst, slår det sjældent fejl, at man dernede på standen ser ensomme skikkelser, der vandrer af sted med blikket sænket ned mod sandet. Undertiden bøjer de sig ned og samler et eller andet op. De undersøger det i hånden, holder det op mod lyset, kaster det måske bort eller stikker det, de just samlede op, i lommen. Det er ravsamlerne. Sådan begynder bogen om Nordens Guld.

Jørgens faglige arbejde levede flere liv. Parallelt med de populariserende bøger fortrinsvis udgivet på Gyldendal, blev det i 80'erne også til flere artikler om udstillingsarbejdet på Nationalmuseet, enkelte faganmeldelser etc., men også 'almindelige' videnskabelige artikler i *Årbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie*, *Fortid og Nutid* og *Journal of Danish Archaeology*. Fra *Årbøger* 1981 stammer artiklen *Et rigdomscenter fra yngre bronzealder på Sjælland*. Anledningen til artiklen var tre guldarmringe fra yngre bronzealder, som i 1981 blev fundet ved Boeslunde nær Skælskør. Fundene kontekstualiseres i en bebyggelses- og landskabsanalyse, der er milevidt fra den romantiserende naturstil, som Jørgen var i gang med at udvikle:

Den skepsis, der i ældre tiders danske arkæologi har været udtrykt med hensyn til mulighederne for at udsige noget om socialstrukturen

i den yngre bronzealders samfund, synes således ikke at være helt berettiget. Som det er blevet påvist, er der grund til at antage, at en hierarkisk samfundsform også har eksisteret i yngre bronzealder. I den forbindelse vil bl.a. bosættelsesstudierne og kortlægningen af rigdommen som f.eks. bronze og guld vise sig at være et vigtigt hjælpemiddel. Tanken er kort sagt, at man via simple kvantitative analyser og den geografiske udbredelse af en række forskellige fænomener skulle kunne nå nærmere en forståelse af bronzealderssamfundets sociale organisation (s. 53-54).

Oldsagstegninger, udbredelseskort og numeriske optællinger følger nu i en lind strøm, teoretisk forankret i Hodder & Ortons banebrydende bog *Spatial Analysis in Archaeology* fra 1976, en bibel for 'new archaeology', men formidlet i det halsbrækkende fagsprog, der var tillært som del af den tysk-inspirerede forskningstradition under Becker i 60'erne.

Den historiefortællende stil var dog allerede på dette tidspunkt blevet yderligere styrket gennem arbejdet med første bind af *Gyldendal og Politikens nye Danmarkshistorie*, som under rigsantikvar Olaf Olsens kyndige redaktion udkom i 1988, mens selve arbejdet med bogen selvsagt foregik i årene inden, parallelt med at Jørgen blev landskendt gennem sin deltagelse i Piet van Deurs TV-serie »Hvad er det?«, en historisk gætteleg. Jørgens bind, *I begyndelsen* omfattede tidsmæssigt de mange årtusinder fra den ældre stenalders første jægergrupper, over bondestenalderen gennem bronzealderen og sluttede ved det andet århundrede fvt., altså ældre jernalder. Første bind satte standarden for hele værket (med dets i alt 16 bind) og afstedkom året efter Søren Gyldendal-prisen. Det er indlysende, at Jørgen her trækker på kundskab erhvervet gennem arbejdet med *Socialhistorien*, men opgaven forløses på en helt anden måde; det narrative greb, der havde vist sig så fremgangsrigt ved arbejdet med *Nordens Guld*, overføres og raffineres. Men bag den narrative form lå den teoretisk bevidste syntese fra *Socialhistorien* som fortællingens skelet. Jørgen var lykkedes med sin helt egen fremstillingsform, der formidlede dyb arkæologisk kundskab som mytisk, naturromantisk fortælling.

I 1987 fik Jørgen mulighed for at tilbringe et år ved det nyoprettede Humanistisk Forskningscenter, der var en tværfaglig satsning under Forskningsrådet med assyriologen Mogens Trolle Larsen som leder og lokaliseret på KU. Hensigten med opholdet var at sammenstille en disputats om den kronologiske overgang fra bronze- til jernalder, dvs. det område, som var Jørgens egentlige faglige kompetencefelt. Opholdet i dette inspirerende tværfaglige miljø blev på mange måder skelsættende. Disputatsen blev *ikke* skrevet, men centertiden forløste til gengæld en ny kulturhistorisk dimension i forfatterskabet. Her fik Jørgen smag for faghistorie, og det var her, at arbejdet med C.J. Thomsen og treperiodesystemet tog sin begyndelse – det

arbejde, som kulminerede med *bogen Thomsens Museum, Historien om Nationalmuseet*, der udkom på Gyldendal 1992, og som samme år udløste Ny Carlsbergfondets Mindelegat for Brygger Jacobsen. Jørgens bibliografi fra slutningen af centertiden i 80'erne og frem til bogens udgivelse har historiografisk præg, med artikler om Sophus Müller og især C.J.Thomsen. Samtidig afslører Jørgens publikationer, at arbejdet med nyopstillingen af Hjortspringfundet var hovedbeskæftigelsen på Nationalmuseet. Hjortspringbåden fra omkring det tredje århundrede fvt. er det ældste skibsfund fra Skandinavien, og båden havde ligget sammenpakket i kasser i museets kælder siden før forrige århundredeskifte. Takket være store økonomiske midler, som Nationalmuseets Venner havde skaffet, blev det muligt at nykonservere og opstille båden. I tillæg til dette ganske krævende arbejde, der i øvrigt blev afsluttet med et meget fint resultat, stod Jørgen også for afslutningen af nyopstillingen af Danmarks Oldtid, det arbejde, som var påbegyndt allerede i begyndelsen af 70'erne. Her var det især bronzealderens egekister og vikingetidsrummet med runestenene, som var den store udfordring. Alt skulle være klart til åbningen af Nationalmuseet efter de store ombygninger, som var blevet mulige gennem en generøs donation fra Egmontfonden og en supplerende statslig bevilling.

Parallelt med dette store arbejde havde Jørgen fået adgang til korrespondancen mellem Christian Jürgensen Thomsen og den i Stockholm bosiddende Bror Emil Hildebrand og dermed for første gang mulighed for at arbejde med et historisk originalmateriale. Brevene førte på en fascinerende rejse dybt ind i guldalderens København. Thomsen (1788-1865) var en velstående købmand, som fra 1816 fik overladt ansvaret for den lille oldsags-samling på Trinitatis Kirkeloft og med tiden blev leder af et helt lille imperium af københavnske museer, herunder Kunstmuseet. Dertil var han en fremragende videnskabsmand, nytænkende og fordomsfri. Det var under arbejdet med at opstille oldsagssamlingen, at Thomsen udviklede tre-periodesystemet, der siden da har været grundstammen i al arkæologisk virksomhed. Han klassificerede oldsagerne efter materiale – sten, bronze og jern, og mente, at de udgjorde et kronologisk forløb – altså stenalder som den ældste del af vor fortid, fulgt af bronzealder og siden jernalder. Efter grundlovens indførelse i 1849 blev det besluttet, at nationen skulle have et museum, der samlede alle statens kulturhistoriske samlinger, og valget faldt på Prinsens Palæ ved Frederiksholms Kanal. Arbejdet blev forestået af Thomsen, og i 1855 slog museet portene op for besøgende. Beretningen om Thomsen er samtidig beretningen om den danske guldalder, om grundlæggelsen af den moderne videnskab og om skabelsen af Nationalmuseet. Det var indlysende at bringe alt dette sammen for at skrive en bog, der skulle markere, at Nationalmuseet i 1992 slog portene op efter den gennemgående ombygning og samlingernes endelige nyopstilling. Rigsantikvar Olaf Olsen greb ideen, støttede projektet og skaffede penge til publikationen. Samtidig

med arbejdet modtog Jørgen i 1991 Erik Westerby-prisen, der åbnede for flere lange rejser, bl.a. et længere ophold i Italien og året efter en rejse fra Moskva gennem Sibirien og Mongoliet til Beijing sammen med hans russisk-fødte hustru Sonja Vesterholt.

I disse år udkom også en række mindre artikler, heraf adskillige guider til besøgende på Nationalmuseet, med henholdsvis C.J.Thomsen og egekisterne fra bronzealderens i første række. Men hængepartiet fra centertiden, disputatsen om kronologien i yngre bronzealder, var stadig ufærdig. En forskningsbevilling fra Kulturministeriet og 10 måneders orlov fra Nationalmuseet i 1995 muliggjorde det afsluttende arbejde. Ingen tvivl om, at dette var et næsten uigennemførligt pligtarbejde for en mand, der havde så meget andet at sige og så mange andre bøger at skrive. Et to måneder langt ophold i Spanien bragte arbejdet på skinner; bogen udkom i serien *Nordiske Fortidsminder* i 1997 med titlen *Fra Bronze- til Jernalder – en kronologisk undersøgelse*. I 1999 kunne den (sammen med andre arbejder) forsvares for den filosofiske doktorgrad ved Århus Universitet. Bogen er et genuint og ganske traditionelt arkæologisk arbejde med rod i det gamle forskningsfelt fra ungdomsårene, i realiteten en bearbejdning af guldmedalje-afhandlingen fra 1963. Oldsagstegninger, et stort fundkatalog og omfattende typegennemgange fylder de mere end 400 sider; et nyttigt arkæologisk grundforskningsarbejde, som vitterligt var barn af sin tid, og den tid havde Jørgen for længst lagt bag sig. Men afslutningen åbnede til gengæld for, at et egentligt lystprojekt kunne realiseres.

Som nævnt havde Jørgen arbejdet med nyopstillingen af Nationalmuseets berømte samling af egekistefund, og bronzealderen var hans hjertebarn. Egekisternes fundhistorie er enestående. Vestjyske gravhøje som Egtved, Skrydstrup, Muldbjerg og Borum Eshøj havde ved naturens kemiske luner bevaret de mænd og kvinder, som for hen ved 3000 år siden var gravlagt her – bogstavelig talt med hud og hår, med dragter og genstande. Jørgens bog, *Manden i Kisten*, tog navn efter Johannes V. Jensens digt fra 1920'erne, der rent faktisk omhandlede manden fra Borum Eshøj. Det blev en usædvanlig smuk publikation, som i 1998 udkom på Gyldendal. De unikke fund giver et detaljeret indblik i bronzealderens mennesker og deres levevilkår, og bogen giver et glimt af kontakterne til Middelhavet, som bronzealderens mennesker stod i kontakt med. Men Jørgens historie handler også om oldtidshistoriens vilkår i dagens samfund, hvorledes vi har brugt og misbrugt den historiske arv, og bogen henvender sig både til læg og lærd. *Manden i Kisten. Hvad bronzealderens gravhøje gemte* viser den skrivestil forløst, som for alvor stod sin prøve med det efterfølgende store arbejde om Danmarks oldtid, som allerede da var på bedding. Bogen blev senere indlemmet i Gyldendals Bogklub.

Samtidig med at alle disse skriveprojekter blev søsat i de sene 90'ere, havde Jørgen på Nationalmuseet fået til opgave at stå for den ambitiøse

Europaråds-satsning, udstillingen om Europas Bronzealder. Arbejdet stod på i tre år, og pragtstykker blev hentet ind fra næsten alle europæiske lande til den udstilling, som i 1998 åbnede i Egmonthallen på Nationalmuseet med titlen *Guder og Helte i Bronzealderen. Europa på Odysseus tid*. Udstillingen gik videre til Kunst- und Ausstellungshalle i Bonn, til Grand Palais i Paris og til Nationalmuseet i Athen. Det blev en meget smuk udstilling, denne Jørgens sidste, og med et gedigent katalog på engelsk, tysk, fransk og græsk. Jørgen stod for redaktionsarbejdet og skrev adskillige af artiklerne. Den nærmeste samarbejdspartner var professor Albrecht Jöckenhövel fra Münster, som året efter var førsteopponent ved disputatsen i Århus.

Jørgen Jensen blev dr.phil. i 1999, i en alder af 63 og dermed på et tidspunkt, hvor de fleste fagfolk så små begynder at tænke på nedtrapning af arbejdstiden og optrapning af pensionen. Men ikke Unge Jensen. Et nyt skib var i færd med at blive søsat, og det større, mere bekosteligt og mere ambitiøst end noget andet enmandskulturprojekt i landet. Alle gode kræfter valgte her at gå sammen. På det idémæssige plan var tidligere rigsantikvar Olaf Olsen og Gyldendals forlagsredaktør Mogens Kristensen de drivende; sammen med Carlsbergfondet sikrede Gyldendals direktør Kurt Fromberg det økonomiske grundlag for projektet, og Nationalmuseets ledelse accepterede frikøb i en periode på fire år, ligesom 'Guldbergs Alkove' var til fortsat disposition som kontor og skrivehule og med fri adgang til arkiver, samlinger og registre.

Nu gik det slag i slag: bind 1: *Stenalder 13.000-2.000 f.Kr.* udkom i 2001, bind 2: *Bronzealder 2.000-500 f.Kr.* i 2002, bind 3: *Ældre Jernalder 500 f.Kr. til 400 e.Kr.* i 2003 og bind 4: *Yngre Jernalder og Vikingetid 400 – 1050 e.Kr.* i 2004. Hvert bind er på mellem 600 og 700 sider, fantastisk illustreret, ikke mindst med Kirsten Kleins smukke sort-hvide landskabsfotografier. Jørgen havde nu udviklet den skrivestil, som både han selv og hans læsere stortrivedes med: Den sobre videnskabelige fremstilling, den historiske fortolkning og den nationale oprindelsesmyte smeltede her sammen i en lykkelig landskabsromantisk narrativ symbiose. På bare fire år havde Jørgen, som under hele forløbet var mærket af sygdom, formået at gøre mere end de fleste overhovedet kunne drømme om i et helt liv. Hvordan magtede han det? Enhver, der har skrevet mod deadline for et kommercielt forlag og dets strikse produktionsplan kender belastningen, og Jørgen skrev mod *fire* deadlines med 12 måneders mellemrum. Ubegribeligt! På Det Humanistiske Forskningscenter i 80'erne spøjte vi lidt resigneret med, at da Mozart var på vores alder havde han været død i 10 år (i Jørgens tilfælde var det nærmere 20). Da vidste ingen, hvad Jørgen skulle overkomme i årene der fulgte: 13 monografier med en samlet vægt på mere end 20 kg.

Da sidste bind af *Danmarks Oldtid* udkom tog Jørgen sin afsked fra Nationalmuseet efter mere end 30 års virke. Men fagligt var det ikke slut. De sidste år vendte han tilbage til det faghistoriske og biografiske, nemlig

'gamle' Thomsens 'elev' og efterfølger som leder af museumssamlingerne i Prinsens Palæ, Jens Jakob Asmussen Worsaae. I 1846-47 rejste Worsaae rundt i England, Skotland og Irland for at kortlægge arkæologiske spor efter skandinaviske vikinger, og om denne videnskabelige pionerbedrift i arkæologiens barndom skrev Jørgen nu bogen *Et arkæologisk Vikingtogt. J.J.A.Worsaaes rejse til England, Skotland og Irland 1846-47*.

Bogen blev skrevet om kap med tiden og blev den sidste fra Jørgens hånd. Her findes, på sidste side, hvad jeg læser som Jørgens faglige testamente – der, hvor han sætter sig selv ind i den forskningshistorien, han var så optaget af, og som skulle have været hans næste store projekt, om han havde fået muligheden. Det var den forskningshistorie, som tog sin begyndelse i guldalderens København med C.J.Thomsen og tre-periodesystemet, og som fortsatte med Worsaae, Conrad Engelhardt, Sophus Müller, Johannes Brøndsted, P.V.Glob og C.J.Becker som fyrtårne. Generation efter generation, fra Worsaae til Becker, havde arkæologien som præmis, at oldsager var spor efter specifikke etniske kulturer, altså »folk«. I hænderne på det nationalsocialistiske Tyskland i 30'erne og 40'erne fik dette realpolitiske konsekvenser, når arkæologiske fundgrupper blev taget til indtægt for krav på herredømmet over store dele af Polen som retmæssigt germansk land. Jørgen skriver:

I vor tid er begrebet om det nationale imidlertid gerådet ud i alvorlig krise. Med baggrund i mange af nutidens politiske konflikter bliver det stadig klarere, at vi ikke længere kan definere etniske grupper objektivt ved hjælp af race, sprog, religion, nationalkarakter eller lignende. I arkæologien har det betydet, at man har måttet forlade de centrale begreber, som Worsaae og hans efterfølgere byggede deres fortælling om oldtidshistorien op omkring. Det viser sig bl.a. i de nyere fremstillinger af Danmarks oldtid. Nu er det ikke længere »folket«, men »landskabet« – det danske landskab, som udgør fortællingens ramme. Et landskab, der har sit eget store udsyn, og som uden grænser leder direkte ned til det europæiske kontinent.

Og således lykkedes det Jørgen på sin helt egen måde at styre fri af det politiske. Han formidlede oldtidshistorien gennem sin grænseløs kærlighed til den danske natur.

Den nedstemte barndom og ungdom i krigens mørke og efterkrigstidens depression danner klangbunden for den naturmættede, poetiske skrivestil, som han – med Johannes V. Jensen, Achton Friis og Hugo Mathiesen som rejsekammerater – med årene gjorde til sin. Omkring dette fortættede personlige perspektiv skabtes den store fortælling om »Danmarks oldtid«.

Den lange rejse var ved at slutte; 2. marts 2008 gik Jørgen Jensen bort.

Æret være Jørgen Jensens minde